

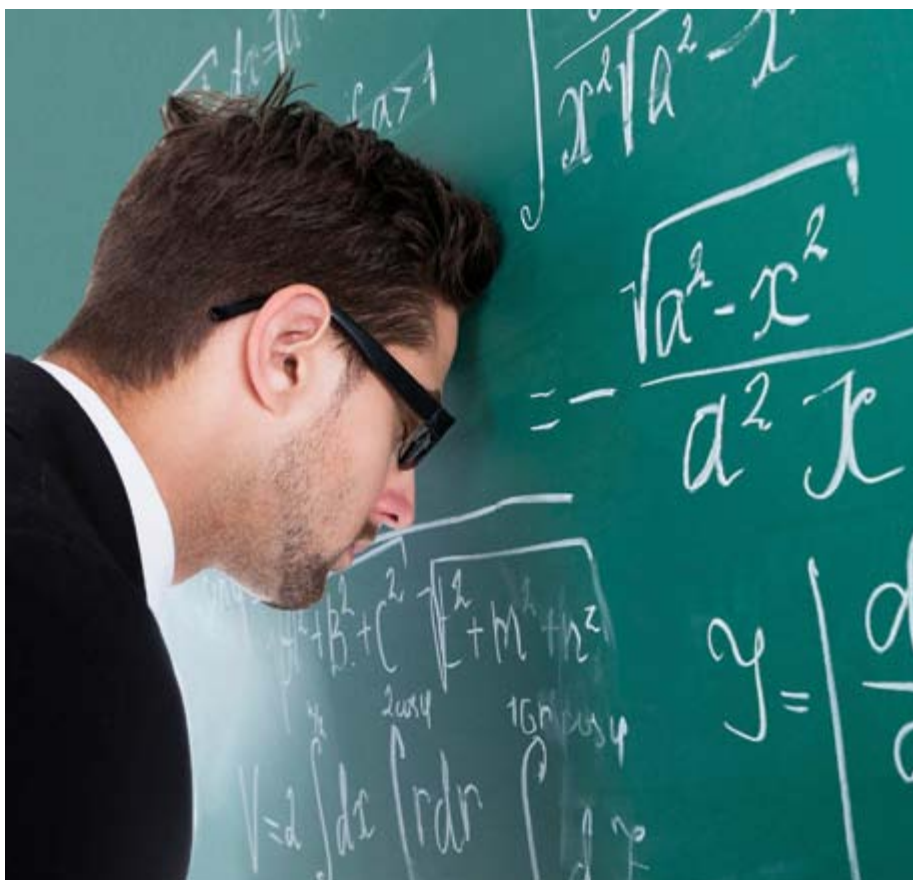
Zatočnici vlastitih učionica

Nasilničko ponašanje učenika prema nastavnicima uključuje različit i jedinstven disbalans moći, u kojem dijete/učenik ima moć nad odraslim koja postaje žrtvom situacije iz koje ne može pobjeći. Nastavnici žrtve ne mogu jednostavno napustiti učionicu usred školskoga sata

David "Sensei" Stainko,
prof. kineziologije

Školsko nasilje, kao i svaki drugi pojavni oblik nasilja predstavlja ozbiljan društveni problem. Pod školskim nasiljem podrazumijevamo svaki oblik nasilja koji remeti odgojno obrazovne procese, a pritom uključuje agresiju. Domena školskoga nasilja, kada se radi o vršnjačkom nasilju, znatno je više istraživana negoli domena nasilnog ponašanja učenika prema nastavnicima. Većina dosadašnjih istraživanja školskog nasilja fokusirala su se na nasilje među djecom tj. na nasilje nad učenicima, od strane drugih učenika. Međutim, u školsko nasilje ubrajamo i nasilno ponašanje učenika prema nastavnicima.

Nasilno ponašanje učenika prema nastavnicima podrazumijeva ponavljajuće agresivno ponašanje s posljedicama: fizičkim, psihološkim, emocionalnim, profesionalnim, a nerijetko i materijalne štete po nastavnika. Ovaj pojavni oblik školskog nasilja predstavlja ozbiljan problem u školama, a podjednak problem predstavlja i manjak istraživanja tog fenomena. Školsko nasilje susrećemo u nekoliko različitih formi koje obuhvaćaju nasilničko ponašanja kojima je primarna svrha disbalans moći, prijetnje, određene aktivnosti bandi, krađe, fizički napadi, uporaba oružja, odnosno sve radnje

koje rezultiraju postojanjem ili pojavljivanjem žrtve. Navedeni oblici nasilja u školi zasigurno ometaju realizaciju odgojnih i obrazovnih ciljeva škole koji su u Hrvatskoj definirani Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi.

Problem globalne razine

Školsko nasilje, posljednjih desetljeća, postalo je iznimno veliki socijalni problem širom svijeta. Dok su još prije pedesetak godina najčešći disciplinski problemi bili trčanje hodnicima, pričanje na satu bez dozvole nastavnika ili žvakanje žvakaćih guma, današnji problemi su fizičko i

verbalno nasilje, nepristojnost, a u nekim školama i zloraba alkohola i droge, razbojništva, česti napadi, pa i ubojstva. Kao rezultat navedenog, nastavnici gube ogromne količine vremena i energije kako bi održali pod kontrolom razredne konflikte. Pojava školskog nasilja općenito, ali i nasilnog ponašanja učenika prema nastavnicima specifično utječe na kvalitetu i karakter školskoga života.

Koliko je situacija alarmantna zorno govori i podatak da prema istraživanju koje je provedeno u Australiji 2018. godine, čak 83 posto učitelja je izrazilo želju za promjenom zanimanja radi nasilnog ponašanja učenika prema njima. Također, nastavnici se žale da se rad u školi loše odražava na njihovo zdravlje zbog čega mnogi pate od simptoma anksioznosti, depresije, paničnog straha, nekontroliranog drhtanja i drugog. Istraživanja provedena u Americi ukazuju na to kako je čak osam posto učitelja i deset posto predmetnih nastavnika doživjelo prijetnje ozljeđivanjem, od čega je čak sedam posto nastavnika doživjelo fizički napad u školi. Nadalje, brojna istraživanja ukazuju na to kako su visoke stope nasilja usmjerenog prema nastavnicima povezane s neorganiziranim školskim strukturalama, negativnim oblicima školske klime, nedostatkom administrativne i šire socijalne potpore.

Nastavnici su u školama najviše izloženi tradicionalnim oblicima nasilja: fizičkim, verbalnim ili socijalnim oblicima. Ujedno su i nezaštićene žrtve školskog nasilja, i to zbog nedostatka odgoja i obrazovanja u obiteljima, neprihvatanja ikakvog autoriteta od strane djece, te velikog utjecaja od strane vršnjaka i medija iz kojih, kao rezultat nedostatka kontrole, dobivaju informacije neprimjerene njihovoj dobi koje se zatim reproduciraju kroz njihovo ponašanje. Loši, te nadasve "izazovni" uvjeti rada, koji uključuju školsko nasilje, negativnu školsku klimu i probleme discipline su izravno povezani sa zadovoljstvom nastavnika, a time i njihovim zadržavanjem na određenim pozicijama. Upravo iz tih razloga, iz škola odlaze mnogi kvalitetni nastavnici, koje njihove škole ne uspijevaju zadržati na duži period.

Nasilje učenika prema nastavnicima i dalje ostaje virtualno odsutno iz javnosti, ali i diskursa politike u većini zemalja svijeta, što rezultira kaotičnim odgovorima škola i vlada, odnosno rezultira

osjećajem izolacije i srama među nastavnicima žrtvama. Nasilničko ponašanje učenika prema nastavnicima mora biti prepoznato kao problem globalne razine, radije negoli kao rezultat neadekvatnih nastavnih sposobnosti pojedinih nastavnika.

Nasilničko ponašanje učenika prema nastavnicima uključuje različit i jedinstven disbalans moći, u kojem dijete/učenik ima moć nad odraslim koja postaje žrtvom situacije iz koje ne može pobjeći. Nastavnici žrtve ne mogu jednostavno

Ponekad nasilničko ponašanje prema nastavnicima može biti i od strane pojedinih roditelja, kao i od strane kolega, pa čak i od strane ravnatelja škole

napustiti učionicu usred školskoga sata, što ih do izvjesne mjere čini zatočenicima u vlastitoj učionici. Nažalost, ponekad nasilničko ponašanje prema nastavnicima može biti i od strane pojedinih roditelja, kao i od strane kolega, pa čak i od strane ravnatelja škole.

Prihvatanje među vršnjacima

Djeca su navikla da su svojim roditeljima najbitnija, stoga očekuju jednak tretman i u školi. Do problema dolazi kada im se ne ispunjava takvo očekivanje i kada se s tom činjenicom ne mire te počinju tražiti načine da se istaknu, privuku pažnju, što ovisno o temperamentu samog učenika može biti i nasilno. Nastavnici također mogu potaknuti nasilje svojim djelima. Konkretnije, učenik se može osjećati povrijeđenim, ali i manje vrijednim ukoliko je konstantno na meti kritika nastavnika. U takvim situacijama učenik može reagirati nasiljem. Nastavnici koji jasno postavljaju pravila i detaljno ih obrazlože manje se susreću s problemom nasilja, negoli nastavnici koji su popustljivi i koji nikada jasno ne definiraju što toleriraju, a što ne.

Učenici su unutar razrednih odjeljenja često podijeljeni u skupine unutar kojih se ističe pojedinac, vođa, koji uvelike određuje ponašanje cijele skupine. Vođa koji se ponaša nasilno prema nastavnicima okupit će skupinu učenika sličnih karakteristika, koji će se zatim međusobno

ohrabrivati u izazivanju nastavnika, ometanju nastave, te ignoriranju nastavnika i autoriteta. Pojedinci unutar takvih skupina možda i nisu nasilne osobe, ali im je stalo do prihvaćanja od strane vršnjaka te će se, kako bi izbjegli ismijavanje, pokušati uklopiti nasilnim ponašanjem prema nastavnicima.

Ti se pojedinci koriste činjenicom da često postoji ogroman nesporazum između roditelja, učenika i nastavnika oko onoga što konstituira nasilničko ponašanje. Poteškoća pri postizanju konsenzusa, čini se, izvire iz jedinstvenoga i subjektivnog načina na koji "svaki pojedinac gleda na određeni incident". Studija koja je provedena 2010. godine u Engleskoj pokazuje da učenici prijavljuju samo one incidente koje percipiraju kao nasilničko ponašanje, te kako nasilničko ponašanje uopće, kao i nasilničko ponašanje prema nastavnicima, može biti drukčije definirano prema svakom pojedinom učeniku. Učenici počinitelji, mogu raspravljati kako nisu namjeravali uzrokovati nevolje i kako su se samo ponašali na način za koji su smatrali da je prihvatljiv ili s namjerama koje u potpunosti isključuju postojanje žrtve.

Primjerice, učenik u učionici može ometati nastavu ili biti drzak prema nastavniku s namjerom postizanja popularnosti i prihvaćanja među vršnjacima, dok takvo ponašanje nastavnici mogu smatrati nasilničkim ponašanjem i osjećati se kao žrtve. Način na koji pojedini nastavnik može percipirati ili prijaviti nasilje u potpunosti je subjektivan i može biti pod utjecajem brojnih čimbenika, uključujući ranija iskustva nasilničkog ponašanja, kao i psihološko, socijalno i emocionalno stanje osobe tj. nastavnika u trenutku incidenta.

Kreiranje lažnih facebook stranica

Sasvim je razumno očekivati kako će određeni oblici ponašanja, poput fizičkog napada, biti iznimno neprihvatljivi od strane nastavnika, učenika ili škole, dok određeni oblici ponašanja mogu biti smatrani uvredljivima samo u određenim školama ili kulturalnim kontekstima. Primjerice, u Finskoj i Sjedinjenim Američkim Državama postoji visoka razina neformalnosti između nastavnika i učenika, pa stoga nailazimo na praksu da učenici u Finskoj oslovljavaju nastavnike osobnim imenom, te se takvo što ne smatra

uvredljivim. Međutim, u zemljama poput Turske i Japana naglašena je visoka razina formalnosti u odnosima između učenika i nastavnika, pa se u Japanu od učenika očekuje da se poklone pred nastavnicima kada ih sretnu u javnom prostoru.

Stigma povezana sa zlostavljanjem od strane učenika vodi u začarani krug u kojem se nastavnici osjećaju suviše posramljenima da bi tražili pomoć svojih kolega, rukovodstva ili prijatelja, te time sami sebe izopćuju od potencijalnih mreža potpore i moći. Nastavnici koji priznaju da ih zlostavljaju učenici, boje se da bi mogli biti izopćeni i udaljeni od strane kolega i rukovodstva, predstavljajući ih kao slabije koji nisu u stanju vladati razredom.

Na žalost, vlada uopćeno mišljenje prema kojemu kompetentni i učinkoviti nastavnici, koji prakticiraju efikasne tehnike za upravljanje razredom, nemaju problema s uspostavljanjem suradnje i kontrole nad razredom. Ipak, svaki od nastavnika se može jednom naći u situaciji zbog koje će se osjećati okrivljenim za neučinkovito održavanje reda u učionici. Nastavnici - žrtve zlostavljanja, kada prijave zlostavljanje, često osjećaju stanje izopćenosti i poniženja, određeno izoliranje od strane zaposlenika, umanjivanje ozbiljnosti situacije od strane kolega, nedobivanje adekvatne podrške te je često njihovo etiketiranje kao nekompetentnih nastavnika. Sve to doprinosi činjenici zbog koje nastavnici rjeđe žele prijaviti, ili podijeliti svoje iskustvo, zlostavljanja od strane učenika.

Brz porast elektroničke i online komunikacije znači da je maltretiranje i zlostavljanje nastavnika od strane učenika prešlo granice školskih zidova i dvorišta. Najčešći oblik, s kojim se nastavnici suočavaju, jest kreiranje lažnih facebook stranica i profila u ime nastavnika, postavljanje videa nastavnika na YouTube ili ostavljanje uvredljivih i štetnih komentara o nastavnicima na portalima za ocjenjivanje nastavnika.

Nastavnici, pokazalo je istraživanje, smatraju kako su glavni razlozi nasilnoga ponašanja učenika utjecaj obitelji te česti obiteljski konflikti, kao i nedostatak kućnog odgoja. Također, komunikacija s pojedinim roditeljima je jako teška jer oni ne žele prihvatiti krivnju svoje djece. Takvi roditelji često prijetu svima: ravnatelju škole, nastavnicima, pa i drugim roditeljima. Time dolazimo do

stvarnog problema, kućnog odgoja koji je podloga za cijeli život, odgoja kojeg mnogi roditelji prepuštaju nastavnicima koji, kada se i odluče riješiti problem, ne mogu bez njih.

Nastavnik koji je žrtva nasilnog ponašanja učenika, mora učestalo voditi računa da na sve vrste učenikovih provokacija, čitavo vrijeme ostane miran, dostojanstven, profesionalan i da reagira ispravno.

Zanimanje “nastavnik”, nažalost, postalo je ugroženo, krajnje obezvrijeđeno te najmanje plaćeno radno mjesto s visokoškolskim obrazovanjem

Svakako da se takvo iskustvo stiće s godinama radnog staža, te dugotrajnim promišljanjem i učestalim edukacijama, kao i pribavljanjem raznih informacija kako ispravno postupiti u određenoj situaciji. Osnovna škola je obvezna, te učitelj ne može samo tako izbaciti nekog učenika iz razreda, pa makar on bio i zlostavljač, već mora pronaći adekvatno i ispravno rješenje, a što ponekad nije nimalo jednostavno.

Za mnoge nastavnike situacija je odavno alarmantna, jer neka zlostavljanja od strane učenika, ali i njihovih roditelja, ne samo da su zabrinjavajuća već su za prijavu policiji, i to zbog ozbiljnih prijetnji po zdravlje i život nastavnika. Ipak, rijetko se koji nastavnik odluči ići u daljnje sudske progone nasilnih učenika ili njihovih roditelja. Sudski postupak je prilično dugotrajan, a i nastavnici često nailaze na zid tj. imaju teškoće s dokazivanjem zlostavljanja od strane učenika ili njihovih roditelja, pa onda iz straha, ali i nemoći, mnoge stvari jednostavno prešute i pretrpe.

Škole ne žele probleme

Škole, pak, ne žele probleme s inspekcijama, ministarstvima, policijom, agencijama, centrima..., jer očito nekima to stvara sliku da je neka škola problematična, a ne da ista škola ili pojedinac žele riješiti situaciju. Nažalost pedagoške mjere su izgubile svoj smisao kod učenika. Učenik, ukoliko i dobije opomenu ili ukor, i dalje će nastaviti ići na nastavu kod istog nastavnika, i nastavnik je tu nemoćan. Time se

nastavnici vrte kao u nekom začaranom krugu, i postavljaju si učestalo isto pitanje: “Ako ne možemo zaštititi sami sebe, kako ćemo zaštititi djecu koja su nam povjerena?”

Zanimanje “nastavnik”, nažalost, postalo je ugroženo, krajnje obezvrijeđeno te najmanje plaćeno radno mjesto s visokoškolskim obrazovanjem.

Svakako da treba pomoći učenicima koji su počinitelji nasilja, jer oni su djeca, ali pomoć je potrebna i nastavnicima koji su žrtve njihova nasilja. Nastavnicima, kako bi mogli raditi u takvim uvjetima, uz stalnu edukaciju potrebno je i znanje samoobrane. Većina profesora se slaže s tezom da “Radost poučavanja tako polako prerasta u borbu preživljavanja i opstanak, a nagrada za izdržljivost preživjelim profesorima je mirovina od koje mogu nastaviti s preživljavanjem”, kako je izjavio Branimir Mihalinec, predsjednik Nezavisnog sindikata zaposlenih u srednjim školama.

Preventivni programi su nužni za smanjivanje pojave međuvršnjačkog nasilja, kao i nasilja nad nastavnicima. Kako bi se što bolje educiralo nastavnike održane su razne radionice i seminari na temu prevencije nasilja u školama, ali na žalost bez nekih većih rezultata. Nastavnici su svjesni činjenice da svi ne vide istu stvar jednako, i kao rezultat toga je došlo do određenog stigmatiziranja škola gdje su nastavnici uvijek krivi za sve, osobito u očima roditelja. Velika većina nastavnika uvijek postupa u najboljem interesu djece, ispunjavaju formulare koje šalju raznim institucijama, od kojih ima malo stvarne pomoći. Da bi učitelji mogli uočiti problem i odgovarajuće reagirati, potrebno ih je za to osposobiti, pripremiti ih te priznati njihov trud i zalaganje.

Odnosno, kako kaže dr. sc. Vesna Bilić s Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: “Važno je zajedničkim se snagama nastavnika, roditelja, lokalne zajednice, politike i javnosti konstruktivno suprotstaviti ovom problemu. Moramo svi biti svjesni činjenice da nečinjenjem podržavamo nasilničko ponašanje i utječemo na buduće ljude koji će se kasnije možda nasilno ponašati prema svojim bližnjima u obitelji i na svojim radnim mjestima. Problem nasilja u školama je problem svih nas, na njemu treba ozbiljno i ustrajno raditi kako ne bi negativno utjecao na budućnost društva”. ■